

Hermanus Gerardus Hagen (1831-1901) keldergraf 239A, vak C
Predikant

Personalia

Geboren: 9 januari 1831 te Amsterdam

Zoon van: Jan Hagen en Gesina Kluvers

Gehuwd met: Susanna Philipina Antoinette Krantz op 25 september 1863 te Leiden

Overleden: 23 november 1901 te Leiden

Begraven: 27 november 1901 te Leiden

Samenvatting

Hermanus Gerardus Hagen wordt 9 januari 1831 geboren in Amsterdam. Hij gaat theologie studeren en promoveert in 1856 Utrecht. Hij is achtereenvolgens hervormd predikant te Piershil (1856-1859), Koog aan de Zaan (1859-1860) en Leiden (1860-1897).

In 1863 trouwt hij, 32 jaar oud, met de 19 jarige Susanna Krantz. Zij is een dochter van fabrikant Johannes Justus Krantz en Marie Antoinette Kist. Met haar krijgt hij negen kinderen.

Hagen bekleedt in Leiden naast zijn predikant-schap tal van andere maatschappelijke functies. Zo is hij onder meer voorzitter van de Maatschappij van weldadigheid, de Maatschappij van toonkunst en de Vereeniging tot bevordering van geregeld schoolbezoek. Ook is hij bestuurslid van de Maatschappij van Nederlandse letterkunde. Hij wordt de laatste predikant van de moderne vrijzinnige richting genoemd.

In Leiden zijn in zijn tijd meer moderne predikanten aan het werk, maar ten tijde van zijn emeritaat (30 april 1897) is hij de enig overgeblevene. Hij overlijdt in Leiden in 1901 en wordt begraven op de begraafplaats Groenesteeg.

Volledige versie

Ouderlijk gezin

Hermanus Hagen wordt 9 januari 1831 geboren in Amsterdam. Hij heeft nog een jongere broer: Johannes Gerardus. Anders dan de meeste notabelen die op de Groenesteeg begraven liggen, is Hermanus Gerardus Hagen van eenvoudige komaf. Zijn vader was kleermaker en zijn moeder dienstbode. Desondanks waren in ieder geval zowel hijzelf als zijn broer, die later dominee wordt in Oude Wetering, in staat een studie aan de universiteit te volgen.

Dominee Hagen
(foto: J.Goedeljee, ca. 1880)

Studie en carrière

Hermanus Hagen gaat in 1851 theologie studeren in Utrecht waar hij in 1856 promoveert op het proefschrift "De onbevleete ontvangenis van Maria". Daarna werkt hij achtereenvolgens als hervormd predikant in Piershil (1856-1859) en in Koog aan de Zaan (1859-1860) tot hij in 1860 in Leiden benoemd wordt als predikant bij de Nederduitse Hervormde gemeente. Hier zal hij tot zijn dood als predikant werkzaam zijn, naast zijn vele andere functies.

Aanvankelijk ziet hij op tegen Leiden, zo betoogde hij tijdens de viering van zijn 40 jarig jubileum maar het vooruitzicht dat hem hier het hoge voorrecht zou worden beschoren in aanraking te komen met "geleerde en hooggeleerde mannen die hem dieper konden inwijden in de wetenschap en tot gids zouden strekken, gaf den doorslag".

Hij is min of meer het boegbeeld van de Nederlandse Protestantenvbond. Deze bond organiseert (soms samen met de maatschappij tot Nut van 't Algemeen) bijeenkomsten waar moderne theologie wordt gepropageerd. Ook richt de bond een eigen wijkgebouw op dat de naam "Geloof, hoop en liefde" krijgt en waar 28 'damesonderwijzeressen' zondagsschool hielden.

Bij zijn godsdienstig werk ondervindt dominee Hagen wel de nodige tegenwerking van de ouderlingen. Leiden blijkt in een hoog tempo van modern op orthodox over te schakelen. Als Hagen met emirat gaat wordt hij dan ook niet opgevolgd door een niet-orthodoxe dominee maar door de 'scherpslijper' Vethage.

— Bij gelegenheid van de Persoonlijke Kerkvisitatie in de Ned.-Hervormde gemeente alhier, op Vrijdag 3 Mei, heeft de voorzitter des kerkerads ds. F. Oberman, naar aanleiding van een klacht der ouderlingen over de rechtzinnigheid van den oudsten predikant, dr. H. G. Hagen, ten opzichte van „de leer der Voldoening,” een bezwaar ingediend tegen diens belijdenis als in strijd met die der Ned.-Herv. Kerk.

De heer Hagen verklaarde daarop dat hij, ofschoon de ouderlingen hem bijna 15 jaren lang hadden tegengewerkt in de aanneming van zijne leerlingen en mitsdien verzuim hadden gepleegd in de uitoefening van kerkelijke betrekkingen, hij nooit van plan was deswege een overigens rechtmatig bezwaar in te dienen. Voor het overige zou hij rustig afwachten wat het Classikaal Bestuur van Leiden te zijnen opzichte zou meenen te moeten doen.

Gelijk men weet, is dr. Hagen ongeveer reeds 35 jaren predikant bij de Ned.-Herv. gemeente alhier en was hij van plan in den loop van het volgend jaar emeritaat aan te vragen.

*Klacht ouderlingen tegen ds. Hagen
(Leidsch Dagblad 6 mei 1895)*

Huwelijk

Op den 26sten Mei ontsiep, zacht en kalm, mijne dierbare Echtgenoot, de teeder zorgende moeder mijner kinderen, SUSANNE PHILIPPINE ANTOINETTE KRANTZ, in den leeftijd van ruim 51 jaren.

LEIDEN, 5 Juni 1895. H. G. HAGEN.

Wegens buitenlandsche betrekkingen eerst heden geplaatst. 4027 8

*Overlijdensadvertentie echtgenote
(Leidsch Dagblad 5 juni 1895)*

In 1863 als hij drie jaar in Leiden werkt, hij is dan 32 jaar oud, trouwt hij de 19 jarige Susanna Krantz. Zij is de dochter van fabrikant Johannes Justus Krantz en Marie Antoinette Kist. Zij krijgen samen 9 kinderen. Aanvankelijk wonen zij op de Breestraat, daarna het grootste deel van hun huwelijk aan de Oude Singel. Susanna overlijdt op 26 mei 1895 als zij 51 jaar oud is.

Leven en werken in Leiden

Ook in het boek *God van Vooruitgang: de popularisering van het modern-theologische gedachtegoed in Nederland (1857-1880)* komt Hagen naar voren als een van de moderne predikanten die in Leiden actief waren. Hij was een bekend man in Leiden en geliefd als prediker en vriend.

Naast zijn functie als predikant is Hermanus Hagen in tal van besturen actief waaronder de Maatschappij van Weldadigheid, als voorzitter van de afdeling Leiden, evenals van 'Schoolkindervoeding'. Van de Zondagsschool is hij president en ook staat hij aan het hoofd van de Vereniging tot bevordering van Geregeld Schoolbezoek, "met welke kinderen hij op elk jaarfeestje meeding om met hen feest te vieren", zo wordt gememoreerd bij zijn begrafenis.

Cultureel geïnteresseerd is hij eveneens zo blijkt uit zijn lidmaatschap van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en zijn voorzitterschap van de Vereniging voor Toonkunst.

Hermanus Hagen is ook voorzitter en medeoprichter van de 'Commissie tot opbeuring van boetvaardig gevallen vrouwen'. Deze zag de reglementering (voorschrift dat prostituees zich regelmatig bij de politie moesten melden en zich moesten laten controleren op geslachtsziekten), als het door de overheid bevorderen van de onzedelijkheid. Zij richtten hun pijlen vooral op de prostituees en hun souteneurs en 'madams', die zij wilden bekeren.

Ook in de Rijkswerkinrichting voor Vrouwen ging de 40 jarige evangeliebediening van Dr. HAGEN niet onopgemerkt voorbij. Reeds meer dan 20 jaren was hij aldaar predikant en algemeen bemind. Na het laatste gebed werd de leeraar door den directeur, namens de Protestanten zijner inrichting, hartelijk gelukgewenscht met zijn jubileum; de hoop werd uitgesproken dat hij nog lang mocht gespaard blijven, om met zijn gaven te versterken en te troosten, en mocht het zijn, dat hij zijn welverdiende rust nam, dat hij dan in goede gezondheid op zijn werken en streven mocht terugzien.

Daarop werd den leeraar door al de verpleegden en ambtenaren, staande, het derde vers van Psalm 134 toegezongen.

Leidsch Dagblad 3 november 1896

Leidsche Vereeniging tot bevordering van geregeld schoolbezoek.

Het Hoofdbestuur dezer Vereeniging heeft het voornemen dezen zomer aan de **leerlingen** der openbare en bijzondere scholen voor on- en minvermogens hier ter stede, die zich door getrouw schoolbezoek hebben onderscheiden, **een aangename dag te verschaffen**. De hiermede gepaard gaande kosten kunnen door de kas niet geheel gedragen worden. Mochten er ingezetenen zijn, bereid om een bijdrage te schenken, dan worden zij uitgenoodigd, die ter hand te stellen aan een der ondergeteekenden, leden van het Hoofdbestuur.

A. M. L. RÜMKE, Voorzitter.
H. C. COEBERGH, Vice-Voorzitter.
L. VEILBRIEF, Penningmeester.
J. L. A. DESERTINE.
Dr. H. G. HAGEN.
J. PEL.
P. J. GROEN.
A. MOLLINK.
S. B. VOS.
A. J. CORTS.
C. G. NIEUWVEEN, Secretaris.

Leidsch Dagblad 4 juni 1883

Ook was hij als geestelijke verbonden aan de Rijkswerkinrichting voor Vrouwen, die sinds 1889 in Oegstgeest (vanaf 1898 Leids grondgebied) gevestigd was, op de plaats waar nu museum Naturalis staat. In deze Rijkswerkinrichting kwamen vrouwen terecht die waren opgepakt voor bedelen, zwerven of openbare dronkenschap.

Aanvankelijk kwamen ook de vrouwen in Veenhuizen terecht maar op ene gegeven moment achtte men het beter als de vrouwen naar een aparte rijkswerkinrichting gingen.

Behalve van hard werken (vooral naaien en breien), moest inkeer vooral ook komen van godsdienstoefening. Daarom voor was vanuit elke denominatie een geestelijke, (rooms-katholiek, protestants of Israëlitisch) aan de Rijkswerkinrichting verbonden. Dominee Hagen was verantwoordelijk voor het zielenheil van de protestantse vrouwen.

Begin 1901 meldt hij in een brief aan het college van regenten van de Rijkswerkinrichting dat de godsdienstoefeningen op alle zondagen en alle algemeen erkende Christelijke feestdagen geregeld hebben plaatsgehad.

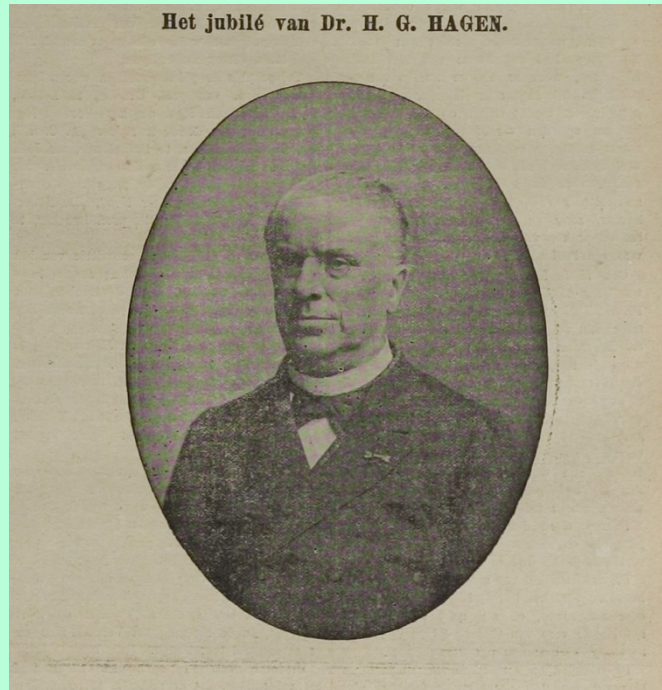
Maar dat 'van de gelegenheid om de catechisatiën bij te wonen hoe langer hoe minder is gebruik gemaakt, zoodat deze voorlopig zijn gestaakt tot (...) er zich wederom aanmelden of op aanmaning zich daartoe bereid verklaren, dat het bezoek in de ziekenzaal daarentegen veelvuldiger is geworden en zeker niet minder nut sticht: dat door prediking bezoek en toespraak zoveel mogelijk de verpleegden opmerkzaam worden gemaakt op hare fouten en gebreken en haar de grote waarde onder het oog wordt gebracht van plichtsbetrachting, gehoorzaamheid en onderwerping aan hen die over haar zijn gesteld en onderlinge welwillendheid en verdraagzaamheid, waardoor haar verblijf in de werkinrichting haar tot een werkelijke zegen zou kunnen zijn'.

Als hij op 1 mei 1897 met emeritaat gaat, blijft hij wel een aantal andere functies vervullen waaronder die van geestelijke bij de Rijkswerkinrichting.

Overlijden

Hermanus Gerardus Hagen overlijdt op 27 november 1901 na een kort ziekbed. De belangstelling bij zijn begrafenis is groot. Alle rangen en standen zijn vertegenwoordigd, inclusief vele dames, zo meldt het Leids Dagblad van 27 november 1901. Dominee Chavannes van de Waalse gemeente, die uit aller naam het woord voert, roemt Hagens inzet voor de vele stichtingen, verenigingen en goede doelen, waar hij lid van was.

Vele vertegenwoordigers van die organisaties zijn op zijn afscheid aanwezig. Behalve een nobel mens, noemt hij Hagen een christen. Ondanks zijn zeer vele betrekkingen was hij bovenal godsdienstprediker: "het ambt van Evangeliedienaar was zijn lust en zijn leven".

*Portret in Leidsch Dagblad bij 40 jarig jubileum
(3 november 1896)*

Heden overleed tot onze diepe droefheid, onze innig geliefde Vader en Behuwdvader, Dr. H. G. HAGEN, Emeritus Predikant, Ridder in de Orden van den Witten Valk en van Adolph van Nassau, in den ouderdom van bijna 71 jaren.

Mr. H. G. HAGEN, *Leiden*.

Mr. J. J. HAGEN, *Bondouoso*.

C. A. HAGEN, *Leiden*.

M. A. SCHREUDERS, }
HAGEN, } *Dordrecht*

J. SCHREUDERS, }

J. A. HAGEN, }

B. E. HAGEN, } *Sedep-Bandoeng*.

VAN OSSELEN, }

B. F. HAGEN, *Rotterdam*.

G. E. A. HAGEN, *Eupen*.

O. H. HAGEN, }

S. P. A. HAGEN, } *Leiden*.

LEIDEN, 23 November 1901.

(Oude Singel 112.).

Bezoeken van rouwbeklag kunnen niet worden verwacht.

Begravenis Woensdag 27 November, halftwaalf van het sterfhuis. 10615 26

*Overlijdensbericht
(Leidsch Dagblad 26-11-1901)*

Graf van dominee Hagen

Overige bijzonderheden

De jongere broer van Hermanus Gerardus, Johannes Gerardus, was eveneens dominee. Hij stierf op 3 februari 1885, op nog geen 42-jarige leeftijd, te Oude Wetering, waar hij predikant was bij de Remonstrantsche Gemeente.

Heden overleed, na een smartelijk lijden van ruim drie weken, nog geen 42 jaren oud, tot diepe droefheid van mij, mijne moeder en onze broeders en zusters, mijn onvergetelijke Echtgenoot JOHANNES GERHARDUS HAGEN, laatst Predikant bij de Remonstrantsche Gemeente te *Oude Wetering*, mij nalatende vier jonge kinderen.

OUDE WETERING, 3 Februari 1885.

Wed. J. G. HAGEN,
geb. TICHLER.

Overlijdensbericht van zijn broer (Leidsch Dagblad 5 februari 1885)

Bronnen

Erfgoed Leiden en Omstreken (PV-51565).

Leidsch Dagbladen (4 juni 1883; 5 februari 1885; 6 mei 1895; 5 juni 1895; 3 november 1896; 26 november 1901; 27 november 1901).

Fotoarchief begraafplaats Groenesteeg.

Stamboom Rutgers van der Loeff (www.rutgersvanderloeff.nl).

Missivenboeken Rijkswerkinrichting voor vrouwen (Nationaal Archief, toegang 3.05.06, inventarisnummer 8; Ingekomen stukken, 1900–1907, 3 delen)

Biographisch woordenboek van protestantsche godgeleerden in Nederland.

Deel 3 (1919-1931) - Jan Pieter de Bie, Jakob Loosjes.

Een gezond lichaam of een reine geest. Kruistochten tegen onzedelijkheid in Leiden 1811-1889, D.J. Noordam; In: Jaarboekje Historische Vereniging Oud Leiden 1992.

God van Vooruitgang: de popularisering van het modern-theologische gedachtegoed in Nederland (1857-1880), dissertatie van Buitenwerf-van der Molen, Mirjam Fokeline, Uitgeverij Verloren, Hilversum (2007).

Leidse Glorie - rondleiding over de historische begraafplaats Groenesteeg, april 2013, Lodewijk Kallenberg (ISBN 9789073983007).

De geschiedenis van de Begraafplaats Groenesteeg Leiden, oktober 2015, Lodewijk Kallenberg (www.begraafplaatsgroenesteeg.nl).

Auteur

Marian Weevers (mei 2016)